

جرم جاسوسی در فقه اسلامی و حقوق ایران با مطالعات تطبیقی

مجله علمی پژوهش در علوم انسانی و مطالعات اجتماعی (سال پنجم)
شماره ۱۷ / پاییز ۱۳۹۸ / ص ۲۴۵-۲۵۹

محمد صابر تاتار^۱

^۱ دانشجوی کارشناسی ارشد دانشگاه مذاهب اسلامی

نویسنده مسئول:

محمد صابر تاتار

چکیده

از آنجا که در هر نظام حقوقی و همچنین در فقه اسلامی اسرار و داشته های شخصی افراد و کشورها مورد احترام و تکریم قرار گرفته است و آن را از هرگونه تعرض مصون می داند؛ براین اساس جاسوسی فعلی است که همه اینها را به خطر انداخته و سبب بروز مشکلات در اجتماع می گردد. براین اساس در فقه اسلامی این عمل در جای مشروعیت بخشیده و در جای آن را مشروع نمی داند. بر اساس اینکه این جرم از جمله جرایمی بین المللی نیز پنداشته می شود کنوانسیون ها و اعلامیه های جهانی این عمل را جرم انگاری کرده است. در حقوق ایران، افغانستان و فرانسه به تفصیل به این موضوع پرداخته و هر قانونگذار با رویکرد متفاوت برای این جرم مجازات تعیین نموده است گاهی اعدام و یا هم حبس طولیل ذکر کرده اند.

کلید واژه: جاسوسی، فقه اسلامی، ایران، افغانستان، فرانسه، معاهدات بین المللی

مقدمه

یکی از مصادیق بارز و قدیمی جرایم علیه امنیت جرم جاسوسی است که معمولاً سازمان یافته صورت می گیرد. این جرم در هر کشور با نظر داشت سیاست همان کشور تعریف شده است، و مجازات متنوع برای آن در نظر گرفته شده است.

در طول تاریخ و در هر زمان این عمل از سوی کشورهای مقتدر به عمل انجامیده است. مثلاً هر جا وقتی سخن از جاسوسی به میان می آید ذهن عامه مردم که اطلاعات کمی از جزئیات این جرم دارند بیشتر متوجه شبکه ها و سازمانهای جاسوسی معروف که از طرف قدرت های منطقه و جهان که ایجاد شده است مثل (سی.آی.ای آمریکا)، (ام.ای.پنج انگلستان) (موساد اسرائیل) می شود، که این خود از مهم بودن و قدیمی بود این جرم حکایت می کند.

برخی معتقدند (سان تزو) جاسوسی خوب مقدمه پیروزی است. هیچ زمانی در طول تاریخ نام کشوری به افتخار برده نشده است که بدون سرویسهای جاسوسی و اطلاعاتی قوی توانسته باشد کاری انجام دهد (اندلن، دمارانش، ۲۹۳۰ ش، ص ۲۷۱ و ۲۷۹). در کنوانسیون ها و اعلامیه ها جهانی، حقوق بشر و حقوق بشر دوستانه به این جرم نظر داشته و برای آن و نوع تعامل با شخص که این عمل را انجام می دهد راهکار ها بیان کرده است. برای اینکه جرم جاسوسی با خیانت تفکیک شود حقوق دانان مولفه برای آن ذکر کرده است و عنصر تابعیت را دخیل می داند. آنها معتقدند که هرگاه عملی مجرمانه از سوی اشخاص بیگانه انجام گیرد این عمل جاسوسی تلقی می شود. ولی اگر این عمل از سوی شخص متبوع همان دولت انجام شود این عمل خیانت به حساب می آید، که در نوع و کیفیت مجازات متفاوت خواهد بود. از آنجا که این مقاله مطالعه تطبیقی جرم جاسوسی در معاهدات بین الملل و در کشور جمهوری اسلامی ایران، افغانستان و همچنان فرانسه است، مشخص خواهد شد شرایط و نوع عمل که جرم جاسوسی پنداشته می شود متفاوت و نوع مجازات آن نیز متفاوت تر خواهد بود.

در مسله فقهی این جرم باید یاد آور باید شد که فقه اسلامی با رویکرد دیگری به این عمل نگاه می کند و برای این عمل در بعضی حالات که برای خدمت به کشور برای اینکه مورد تهاجم بیگانگان قرار نگیرد مشروعیت می دهد و در بعضی حالات که تجسس در زندگی انسان و افشای اسرار و قرار دادن اطلاعات کشور برای بیگانگان که یک عمل قبیح می باشد با برخورد جدی مورد مزمت قرار میدهد و نه تنها مشروعیت نمی دهد بلکه برای آن مجازات دنیوی و آخروی نیز بیان نموده است و این مسله نزد همه فقههای شیعه و سنی مورد اتفاق می باشد.

الف: مفهوم و مولفه های جاسوسی

الف: ۱ مفهوم

در تعریف و بیان مفهوم و معنی جاسوسی نظریات متعددی بیان شده است به صورت نمونه: در فرهنگ عمید اینگونه بیان نموده است جاسوسی صفت عربی، خبرکش، خبرچین، جستجو کننده خبر، کسی که اخبار و اسرار کسی یا ادارهای یا مملکتی را به دست بیاورد و به دیگری اطلاع بدهد (عمید، ۱۳۸۸، ص ۳۲۸).

در فرهنگ لغت فارسی دانش اینگونه آمده است؛ جاسوسی به معنی اینکه کسی که کارها و خبرها را در پنهان جستجو کند و دیگری را از آن آگاه سازد. مامور سری، خبر چین. (آموزگار ۱۳۷۵، ص ۲۸۱)

جاسوس بر وزن ناقوس، معروفست، و آن شخصی باشد که از ملکی بملک دیگری خبر برد. (معین، ۱۳۷۶، ص ۵۵۳)

و همچنان جاسوس به معنی خبر آورنده، کسی که خبر را به دشمن دهد. جستجو کننده و به دست آورنده خبر (شمیم، ۱۳۴۳، ص ۳۳۵)

در لسان العرب برای واژه جاسوسی که اصل آن از جس است، معان مختلف ذکر شده است که عبارت اند از:

جس، یعنی چیزی را با دست لمس نمودن. ماده جس برای جستجوی خبر است و تجسس نیز به همین معناست و جس خبر و تجسس خبر، یعنی بحث و فحص از خبر (ساریخانی، ۱۳۸۴، ص ۴۹).

آنچه بیان گردید معنی لغوی جاسوسی و تعاریف علم لغت از جاسوسی بود. حقوق دانان تعاریفی برای شناخت این جرم بیان نموده است که عبارت اند از:

در قانون تعریفی از جاسوس نشده ولی میتوان گفت جاسوس به شخصی گفته میشود که تحت عناوین غیر واقعی و مخفیانه به نفع خصم در صدد تحصیل اطلاعات یا اشیایی باشد (گلدوزیان، ۱۳۸۸، ص ۳۷۴).

در اصطلاح جاسوس (کسی که فعل جاسوسی را انجام میدهد) به شخصی گفته می شود که در تحت عناوین غیر واقعی و مخفیانه به نفع خصم در صدد کسب اطلاعات یا اشیایی باشد. یا هم شخصی را گویند که در پوشش های متقلبانه یا مخفیانه و به نفع دشمن در صدد یافتن اسرار یا اطلاعات و یا سایر مدارک مربوط به استعداد و توانایی های نظامی، اقتصادی، مربوط به کشور بوده و ان را برای دشمن تسلیم نمایند (زراعت، ۱۳۴۴، ص ۱۵۹).

جاسوسی و تجسس از نظر لغوی و واژه شناسی عبارت است از: کنجکاو کردن، بررسی کردن، تفحص کردن، خبر جستن از امور مردم؛ اموری که مردم می خواهند پنهان بماند (ساریخانی، ۱۳۸۴، ص ۵۰).

جاسوسی یکی از جرایم قدیمی علیه امنیت، جرم سازمان یافته، در عین حال فراملی تعریف شده است. چون با انجام این جرم اطلاعات حیاتی یک کشور در هر زمینه ای مورد تهدید و استفاده قرار می گیرد (صادیقی، ۱۳۹۵، ص ۸۷).

ب: مبحث فقهی

فقه تعریف روشن و دقیق برای جاسوسی بیان نکرده است، و این امر به سبب روشن بودن معنای جاسوسی از دیدگاه آنان بوده باشد، در ابواب فقهی نیز بابتی برای این مبحث اختصاص داده نشده، و به صورت گذرا به این مسله پرداخته اند.

به طور کلی جاسوسی از دیدگاه اسلامی بر دو نوع مشروع و نامشروع است. گاهی این عمل ستوده شده است و گاهی نیز از منظر دیگر مورد نکوهش قرار گرفته است. گروهی از حقوق دانان نیز عقیده دارند که جاسوسی تنها در زمان جنگ نامشروع است و مستوجب مجازات است اما جاسوسی در زمان صلح مجازات ندارد، زیرا مرتکب آن قصد خدمت به کشور متبوعش را دارد. مجازات کردن جاسوس در زمان جنگ مورد اختلاف نیست و کلیه قوانین آن را قبول کرده اند ولی نسبت به مجازات آن در زمان صلح از نظر عدالت و از نظر ضرورت تردید شده و میگویند هر فردی مکلف است اطلاعات کافی و مفیدی که از اوضاع کشورهای دیگر به دست میآورد در اختیار مملکت متبوع خود قرار بدهد و این اقدامات همیشه جنبه جاسوسی به منظور دفاع یا حمله نیست (گارو، ۲۹۲۲ ش، ص ۷۱۴).

ب-۱ جاسوسی مشروع در اسلام

اسلام جاسوسی را در دو مورد مشروع دانسته است: نوع اول جاسوسی به منظور کسب اطلاعات و مراقبت از کارگزاران و مأموران و آنچه عقل و شرع به آن حکم میکند، مراقبت از اعمال کارگزاران حکومتی است که پیامبر اسلام (ص) برای تحقق آن، افرادی را تعیین مینمودند. این نوع از جاسوسی را در سیره امیر المومنین علی (ع) وقتی می خواهد نامه برای مالک اشتر بفرستد دیده می شود، می فرماید: که مراقب رفتار و اعمال کارگزاران در انجام وظایف محوله به آنها باشد و با گمردن بازرسان مخفی که در میان مردم به امانت و راستگویی معروف باشند، اعمال و رفتار کارگزاران و مأموران را کنترل نمایند. زیرا هرگاه به صورت پنهانی پیگیر کارهای مأمورین و کارگزاران باشی این امر سبب می شود که آنها رعایت امانت در انجام وظایف کرده و با زیر دستان و ارباب رجوع به رفق و مدارا رفتار کنند (لنکرانی، آیین کشور داری از دیدگاه امام علی (ع)، ص ۱۵۹).

. نوع دوم جاسوسی علیه دشمنان و مخالفان حکومت با ملاحظه آیات قرآنی و سیره معصومین (ع) در میابیم که این امر از دیدگاه اسلام مورد تاکید قرار گرفته و یکی از ابزار و وسایل دفاع از کیان اسلام و شکست دشمن به شمار میآید. تجسس در امور دشمنان و کسب اطلاعات از مواضع آنان تنها اختصاص به زمان جنگ ندارد، هر چند که این امر در زمان جنگ دارای اهمیت بسزایی است (موسوی بجنوردی، ۲۹۳۵ ش، ج ۷، ص ۱).

در غزوات این مسئله به وقوع پیوسته است مثلاً: در جنگ احد رسول خدا دو نفر از اصحاب (انس و منس) را به منظور تحقیق و بررسی وضع دشمن بیرون فرستاد. آنها پس از بازگشت گزارش دادند که قریش اسبان و شترام خود را در گشتزار عوریش رها کرده اند و دیگر برگ سبزی در آنجا باقی نمانده است. پیامبر (ص) سپس حباب بی مندر را فرستاد تا به میان سپاهیان دشمن رفته، شماره آنها را تخمین زند، اطلاعاتی برای رسول خدا بیاورد.

و یاهم در جنگ خندق هنگامی که خندق در محاصره مسلمانان بود، پیامبر خوات بی جبر را به اردوگاه بنی قریظه فرستاد تا معلوم شود که تصمیم حمله دارند یا خیر؟ وی نزدیک بنی قریظه رفت در آنجا به کمین نشست. پس از مدتی او را خواب گرفت و به وسیله یکی از یهودیان دستگیر شد. هنگامی که خوات بر دوش یهودی به سوی بنی قریظه برده می شد، از پشت خنجر او را کشید و با آن وی را به قتل رساند و توانست از دست آنها بگریزد (زراعت، جرم جاسوسی، ص ۱۶۱)

ب-۲ جاسوسی نامشروع در اسلام

قانونگذار اسلام در دو مورد جاسوسی را جایز ندانسته و ضمن مذمت مرتکبان آن، برای آن مجازاتی تعیین نموده است: نوع اول تجسس در اسرار خصوصی مردم، اسلام برای تامین امنیت مردم در زندگی خصوصیشان اهمیت بسزایی قائل است و برای تامین این امر مهم با تجسس در امور شخصی و مسائل پنهانی زندگی افراد مخالفت میکند و معتقد است آبروی مردم با افشای اسرار آنان بر باد میرود و امنیتی در جامعه باقی نمی ماند. لذا قرآن کریم تجسس در زندگی با صراحت تمام خصوصی مردم را منع نموده و میفرماید: (یا ایها الذین امنوا اجتنبوا کثیرا من ظنّ انّ بعض ظنّ انما و لا تجسسوا و لا یغتب بعضکم بعضا) (حجرات، ۲۱) (۱) کسانی که ایمان آوردید، از بسیاری از گمانها بپرهیزید چرا که بعضی از گمانها گناه است و هرگز (در کار دیگران) تجسس نکنید و هیچیک از شما غیبت نکند. (آیه فوق به روشنی حرمت تجسس در امور شخصی دیگران را بیان میکند تا مردم در زندگی خصوصی خود از هر نظر در امنیت باشند).

امام صادق (ع) نیز در روایتی می فرماید: هرکس برادرش را متهم سازد و به او بدگمان باشد، ایمان از قلبش ذوب می شود، چنان که نمک در آب ذوب می گردد.

در قانون اساسی ایران که الهام گرفته از قواعد فقهی و شرعی می باشد در اصل ۲۵ اینگونه بیان می کند. ((بازرسی و نرساندن نامه ها، ضبط و فاش کردن مکالمات تلفنی، افشای مخابرات تلگرافی و تلکس، سانسور، عدم مخابره و نرساندن آنها، استراق سمع و هرگونه تجسس ممنوع است، مگر به حکم قانونی)).

نوع دوم: جاسوسی به نفع اجانب و دشمنان: نرساندن اطلاعات و اخبار به دشمنان اسلام و کشور اسلامی به ضرورت عقل و دلالت برخی از آیات قرآن و روایات معصومین (ع) حرام و خیانت به خدا و پیامبر (ص) و مومنین است و بر اساس مفاد برخی از آیات شریفه قرآن این عمل، خیانت به امانت بزرگ الهی شمرده شده است و بهطور قطع چنین عملی از گناهان بزرگ است. خداوند متعال در قرآن کریم می فرماید: ((یا ایها الرسول لا یحزنک الذین یسارعون فی الکفر من الذین قالوا امنا بافواههم و لم تومن قلوبهم و من الذین هادوا سماعون للکذب سماعون لقوم آخرین)) مائده (۲۲) ای رسول خدا، آنان که با زبان میگویند ایمان آوردیم و قلب آنها ایمان نیاورده و در مسیر کفر بر یکدیگر سبقت میجویند، تو را اندوهگین نکند و همچنین از یهودیان، آنها زیاد به سخنان تو گوش می دهند تا دست آویزی برای تکذیب تو بیابند و آنها جاسوسان جمعیت دیگری هستند که خود آنها نزد تو نیامدند.

مفسران شیعه و سنی در تفاسیر خود «سماعون لقوم آخرین» را به جاسوسان دشمن و جاسوسان بنی قریظه معنا کردند و علاوه بر این درباره شان نزول آیه فوق دو احتمال را ذکر کرده اند که هر دو احتمال از مصادیق جاسوسی به نفع دشمنان اسلام است (مکارم شیرازی و دیگران، ۲۹۶۲ ش، ج ۶، صص ۲۹۲ و ۲۹۹).

از جمله موارد که برای این نوع جاسوسی می شود بیان نموده این است که: ((مسلمه بن اکوع از پدرش نقل می کند که روزی جاسوسی از مشرکان به حلقه پیامبر و یارانش داخل شد و بعد از چندی برخاست و برفت پیامبر فرمود: او را پیدا کرده و بکشید) شهری، محمد ری، میزان الحکمه، ص ۴۸)

ج: مبحث حقوقی

اگر نگاهی به گذشته تاریخی این جرم داشته باشیم، که گفته بودیم از جمله جرایم قدیمی هست، بر میگردد به زمان حضرت موسی ((علیه السلام)) و یا هم در کشور چین، چینی های قدیم برای حفظ انحصار خود در تولید ابریشم دادن اطلاعات در این مورد به بیگانگان را جرم سنگینی محسوب کرده و برای آن مجازات سنگینی چون اعدام مد نظر داشتند. و یاهم انگلیسی ها برای اشخاصی که اطلاعات در مورد شیوه تولید اجناس را جرم می دانستن.

با توجه به اینکه این جرم از جمله جرایم فراملی محسوب گردیده، برخی از معاهدات و کنوانسیون ها در سطح بین المللی به این جرم نظر داشته و به آن پرداخته اند از جمله کنوانسیون چهارم لاهه منعقد شده در سال ۱۹۰۷ نحوه برخورد با جاسوس و مسله جاسوسی در زمان جنگ را بیان نموده است. و یاهم در مورد حقوق بشر دوستانه در هشتم ژون ۱۹۷۷ به اتفاق به تصویب رسید، نیز به موضوع جاسوسی و رفتار متناسب با آنان به گونه جداگانه پرداخته شد.

حقوق دانان برای جاسوسی قیودی بیان نموده اند تا که یک عمل جاسوسی اطلاق گردد از جمله: ۱. متقلبانه بودن ۲. تسلیم اسرا به بیگانه (ساریخانی، ۱۳۸۴، ص ۵۷)

در مورد جاسوسی پروفیسور گارو معتقد است که جاسوسی را می توان دو دسته اقدامات که عبارت از اقدامات مقدماتی و عملیات اجرایی می باشد شامل دانست.

دسته اول: اقدامات مقدماتی که به تفحص و تحصیل اطلاعات مخفی اطلاق می گردد

دسته دوم: عملیات اجرایی که عبارت از ارتباط برقرار نمودن با دشمن و دادن اطلاعات برای بهرمنند شدن از اطلاعات می باشد.

ولی آنچه مد نظر می باشد این است که در مرحله اول ممکن شخص مرتکب قصد جاسوسی و خیانت را نداشته باشد. ولی در دسته دوم که لازمه عمل جاسوسی می باشد باید تحقق پیدا بکند تا بتوانیم برای فاعل این کار جاسوس اطلاق کنیم (گلدوزیان، ۱۳۸۲، ص ۴۷۶)

ج-۱ حقوق ایران

در حقوق موضوعه ایران جرم جاسوسی زیر مجموعه جرایم علیه امنیت و آسایش عمومی بیان شده؛ اما حقوق دانان بین جاسوسی و خیانت فرق قایل شده است و قایل به تفکیک می باشند. یک عمل که برای کسب و تحصیل اطلاعات توسط شخصی خارجی صورت بگیرد این عمل از دیدگاه حقوق دانان جرم جاسوسی و شخص جاسوس شناخته می شود. اما اگر این کسب و تحصیل اطلاعات توسط شخص متبوع همان کشور انجام بگیرد این جرم خیانت و شخص خاین شناخته می شود. این فرق مورد قبول قانونگذار فرانسوی نیز می باشد (گلدوزیان، ۱۳۹۰، ص ۵۷۸).

در حقوق ایران مصوب سال ۱۳۷۵ جرم جاسوسی در کتاب پنجم در مواد ۵۰۳، ۵۰۲، ۵۰۱، ۵۰۵، و ۵۱۰ مورد توجه قرار گرفته شده است.

ماده ۵۰۱

هرکس نقشه یا اسرار یا اسناد و تصمیمات راجع به سیاست داخلی یا خارجی کشور را عالما و عامدا در اختیار افرادی که صلاحیت دسترسی به آنها را ندارند قرار دهد یا از مفاد آن مطلع کند، به نحوی که متضمن نوعی جاسوسی باشد، نظر به کیفیات و مراتب جرم به یک تا ده سال حبس محکوم می شود.

در مساله تحلیل این ماده باید ذکر کرد که کلمه (هرکس) را بیان نموده است در مورد اینکه آیا فقط اشخاص خارجی را شامل می گردد یا اتباع ایرانی نیز مد نظر است. بعضی در اینجا فقط اشخاص بیگانه مدنظر شان می باشد و برای اتباع ایرانی در صورت انجام این فعل خاین

اطلاق می گردد (ساریخانی، جرایم علیه امنیت و اسایش عمومی، ص ۱۱۸). اینجا همان بحث تابعیت مرتکب مد نظر می باشد که در بالا نیز به این مساله به صورت واضح بیان شده بود.

در نقد اینکه عنصر تابعیت در تعیین نوع جرم تاثیر دارد یانه بعضی معتقد است که ملیت و تابعیت نمی تواند ملاک تمایز جرم جاسوسی از خیانت باشد. بلکه هرکسی مفاد این ماده را انجام دهد جاسوس اطلاق می شود. پس کلمه هر کس می تواند برای همه افراد باشد و عمومیت و هیچ عنصری دخیل در نوع این جرم نمی باشد (ساریخانی، جرایم علیه امنیت و اسایش عمومی، ص ۱۱۹).

در تحلیل دیگر ذکر طریق جاسوسی شده است به گونه که؛ یکی به گونه تسلیم اسرار و موضوعات سیاسی برای افراد می باشد که به صورت مستقیم صورت می پذیرد.

و دیگری مطلع ساختن افراد غیر مسول از این اسرار و داشته های سیاسی می باشد. ولی در نوع دوم اینکه باید تسلیم نماید مد نظر نمی باشد بلکه صرف آگاهی دادن بدون دادن سند که از مفاد اسناد مطلع شود کافیت تا عمل جاسوسی پنداشته شود.

ماده ۵۰۲

هرکس به نفع یک دولت بیگانه و به ضرر دولت بیگانه دیگر در قلمرو ایران مرتکب یکی از جرایم جاسوسی شود که به امنیت ملی صدمه وارد نماید، به یک تا پنج سال حبس محکوم خواهد شد.

در تحلیل این ماده باید ذکر کرد که؛ کلمه (هرکس) ذکر شده است که این کلمه عمومیت دارد و شامل همه اشخاص می گردد. ولی آنچه قابل توجه می باشد این است که این ماده ناسخ ماده ۸ قانون مجازات مصوب ۱۳۶۲ می باشد.

در مقایسه این دو ماده می توان گفت که در قانون سابق به طور مطلق جاسوسی به نفع یک دولت بیگانه و نه ضرر دولت بیگانه دیگر را جرم دانسته و مجازات می نمود و نسبت به نفع یا ضرر دولت ایران ساکت بود، که به نظر می رسید در صورتی که ارتکاب جاسوسی به ضرر دولت ایران تمام شود، مجازات قابل تشدید خواهد بود. ولی در قانون مصوب ۱۳۷۵ به گونه دیگر بیان می کند و اینکه؛ جاسوسی به نفع یک دولت بیگانه و به ضرر دولت بیگانه دیگر که در ایران ارتکاب می یابد، زمانی قابل مجازات است که ضرری برای امنیت کشور وارد نماید.

از مفهوم مخالف این ماده می توان برداشت کرد که اگر عملی سبب ضرر برای امنیت ملی کشور ایران نشود، نمی توان شخص را مجازات نمود.

ماده ۵۰۳

هرکس به قصد سرقت یا نقشه برداری یا کسب اطلاعات از اسرار سیاسی یا نظامی یا امنیتی به مواضع مربوطه داخل شود و هم چنین اشخاص که بدون اجازه مامورین یا مقامات ذی صلاح در حال نقشه برداری یا گرفتن فلم یا عکس برداری از استحکانات نظامی یا اماکن ممنوعه دستگیر شوند به شش ماه تا سه سال حبس محکوم می شوند.

این چند ماده که از قانون مجازات سال ۱۳۷۵ ذکر شده به صورت کلی در صدد این بوده است که برای جرم جاسوسی حیطه ی را مشخص نموده و معرفی نموده که چی افعالی فعل جاسوسی محسوب می گردد. و همچنان با ذکر مصادیق به صورت واضح و درست جرم جاسوسی را معرفی نموده است.

ج-۱-۱ ارکان جرم جاسوسی

در بیان ارکان جرم جاسوسی مفاد ماده ۵۰۲ قانون مجازات مصوب سال ۱۳۷۵ مد نظر می باشد و با استنطاق ان رکن های جرم بیان شده است

رکن قانونی

در مورد رکن قانونی این جرم ماده ۵۰۲ قانون مجازات مصوب سال ۱۳۷۵ مورد استناد می باشد. ولی در کل آنچه این جرم را سنگین تر می کند جنبه شمولیت آن می باشد؛ چونکه از جرایمی هست که دارای دو جنبه خصوصی و عمومی دارد.

در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در مورد در مصون بودن و عدم تعرض اطلاعات و معلومات اشخاص اینگونه اصلی برای آن بیان نموده است. اصل ۲۵ اینگونه بیان می کند. ((بازرسی و نرساندن نامه ها، ضبط و فاش کردن مکالمات تلفنی، افشای مخابرات تلگرافی و تلکس، سانسور، عدم مخابره و نرساندن آنها، استراق سمع و هرگونه تجسس ممنوع است، مگر به حکم قانونی))

پس بر این اساس از آنجا که تجسس در قانون مورد توجه قرار گرفته است و افشای هر نوع اسرار را جایز نشمرده است. می توان گفت که انجام آن جرم می باشد.

رکن مادی

در مساله رکن مادی جرم جاسوسی باید بیان کرد که

۱. موقعیت مرتکب جرم ۲. رفتار مرتکب جرم ۳. نفع و ضرر جاسوسی برای دو دولت بیگانه ۴. وقوع جرم در قلمرو کشور ایران ۵. ایراد صدمه بر امنیت ملی ۶. طرف جرم . این مسایل مد نظر می باشد (گلدوزیان، حقوق جزای اختصاصی، ص ۵۸۰-۵۸۲)

رکن معنوی

در مواد قانونی بیان شده که جرم جاسوسی در قلمرو ایران چه به نفع یا ضرر دولت بیگانه انجام گردد عمدی است، یعنی این تحصیل اطلاعات و دادن آن به اشخاص غیر مسول در صورت عمدی جرم تحقق پیدا می کند. ولی اینکه انگیزه انجام چنین کاری را داشته باشد کافی نیست و باید با عمد این فعل تحقق پیدا کند.

ج-۲ جاسوسی نظامیان و افراد غیر نظامی به مناسبت خدمت در نیروهای مسلح

در ماده ۲۴ قانون مجازات جرایم علیه نیروهای مسلح ج.ا. مصوب ۱۳۸۲ که دارای بند های می باشد با بیان موضوع و مصادق اعمالی که اگر توسط افراد انجام گردد و آن اشخاص چه نظامی باشند یا غیر نظامی ولی در نیروهای مسلح مشغول به خدمت باشند جاسوسی تلقی شده و مجازات می گردد.

هر نظامی که اسناد یا اطلاعاتی برای دشمن تحصیل کند و به هر دلیل موفق به تسلیم آن به دشمن نشود به حبس از سه سال تا پانزده سال محکوم می گردد (بند ب ماده ۲۴)

هر نظامی که اسرار نظامی یا سیاسی یا اقتصادی یا صنعتی یا کلید های رمز را به دشمنان داخلی یا خارجی تسلیم نماید یا آنان را از مفاد آن آگاه سازد، به مجازات محارب محکوم خواهد شد (بند ج ماده ۲۴)

هر نظامی که برای به دست آوردن اسناد یا اطلاعات به نفع دشمن به محل نگهداری اسناد یا اطلاعات داخل شود چنانچه به موجب قوانین دیگر مستوجب مجازات شدیدتری نباشد به حبس از دو تا ده سال محکوم می گردد (بند د ماده ۲۴).

هر بیگانه که برای کسب اطلاعات به نفع دشمن به پایگاهها، کارخانجات، انبار تسلیحاتی، اردوگاههای نظامی یگان های نیرو مسلح، توقفگاه های موقتی نظامی، ساختمان های دفاعی یا وسائط نقلیه زمینی، هوای، دریایی، یا در محلهای

نگهداری اسناد یا اطلاعات داخل شود با اعدام و در غیر این صورت به دو تا ده سال حبس محکوم می گردد(بند د ماده ۲۴).

آنچه از مفاد این مواد می شود دریافت این است که؛ اشخاص که به خدمت نیروهای مسلح هستند چه نظامی و چه غیر نظامی بخاطر کسب اطلاعات به دشمن و به صورت عمدی در اماکن داخل شوند مجازات شدید برای شان در نظر گرفته شده است.

ج-۳ معاونت در جرم جاسوسی

در تبصره ماده ۲۴ قانون مجازات نیروهای مسلح مقنن معاونت در جرم جاسوسی را جرم دانسته و آن را در حکم خاصی مورد تاکید قرار داده است.

هرگونه همکاری و معاونت در با عناصر جاسوسی، مانند مخفی نمودن و پناه دادن، جرم محسوب و چنانچه عمل مرتکب موجب افساد و اخلال در نظام و یا شکست جبه اسلام گردد در حکم محارب و در غیر این صورت به یک تا پنج سال حبس محکوم می گردد.

با توجه به مفاد تبصره ماده ۲۴ برای آثار معاونت مجازات متفاوت برای آن مقرر داشته است. به گونه که اگر فعل معاون سبب زیان شود، و سبب اخلال و فساد در نظام و شکست جبهه اسلام گردد، در حکم محارب دانسته اند. ولی اگر اینطور نباشد برای شخص حبس مد نظر گرفته شده است.

د: حقوق تطبیقی

د-۱ جاسوسی در معاهدات بین المللی

در قانون گذاری ها و نظام های حقوقی تعریف خاصی برای جرم جاسوسی بیان نکرده است. و دلیل آن تنوع و کثرت انواع جاسوسی و مختلف بودن ابزار و مقاصد جاسوسی می تواند باشد.

در معاهدات بین المللی در مساله جاسوسی ابراز نظر های صورت گرفته است اما به اشکال مختلف این جرم را تبیین نمودند، به گونه مثال در ماده ۲۹ معاهده لاهه مقرر داشته است که.

جاسوس شناخته نمی شود، مگر کسی که به شکل مخفیانه و تحت عناوین غیر واقعی در مناطق جنگی و به نفع یکی از

متخاصمین در صدد تحصیل اطلاعات یا اشیایی برای رسانیدن به طرف متخاصم باشد(*Giavde devise*,

Encyclopedie Juridique dalloz driot, n23)

در تحلیل و بررسی این ماده می توان گفت که مخفی کاری از عناصر جرم جاسوسی شناخته شده است. یعنی اینکه اگر فعلی به صورت مخفیانه جاسوسی در موضوعی را انجام دهد، شخص جاسوس شناخته می شود. ولی اگر به صورت علنی ایم فعل انجام گردد و به جمع اوری اطلاعات مبادرت ورزد شخص جاسوس شناخته نمی شود(ساریخانی، جرایم علیه امنیت و اسایش عمومی، ص ۱۷۱).

در جنگ ها روال به گونه بود که به محض دستگیری جاسوسی وی را بدون محاکمه مجازات می کردند و جزای وی اعدام بود. ولی معاهده لاهه این عمل غیر مجاز دانسته شد و آن را ممنوع اعلام کرد

ماده ۳۰ معاهده لاهه

مجازات جاسوس مجاز نیست، مگر پس از محکمه و صدور حکم و اثبات مجرمیت او.

در معاهده لاهه یک چیز به چشم می خورد و آن هم دستگیری جاسوس بلفعل و در هنگام انجام عمل جاسوسی می باشد تا بتوان مجازات کرد؛ چون که در همان زمان انجام فعل جاسوسی شخص مجرم هست ولی بعد از آن اثری برایش مترتب نمی گردد. پس با در نظر داشت معاهده لاهه جرم شخص عطف بما سبق نمی گردد. متن ماده قرار ذیل می باشد

ماده ۳۱ معاهده لاهه

محاکمه جاسوس جایز نیست، مگر در هنگامی که اشتغال به عملیات جاسوسی دارد دستگیر گردد، اما جاسوسی که موفق به فرار شده و به لشکر خودش ملحق شده و سپس اسیر گشته با او مانند باقی اسرار عمل و برخورد شود.

و یاهم در مجموعه قوانین راجع به جنگ زمینی که در سال ۱۸۸۰ در اکسفورد تصویب شد به مانند معاهده لاهه تصریح به این مساله دارد که جاسوس در هنگام عمل جاسوسی دستگیر شود مجازات می گردد ولی در غیر آن مجازاتی نخواهد داشت حتی اگر دستگیر هم شود.

ماده ۶ قوانین راجع به جنگ های زمینی

جاسوسی که موفق به فرار از سرزمینی که به وسیله دشمن اشغال شده است، شود هرگاه بعدا از طرف نیروهای اشغال کننده دستگیر شود، نسبت به عملیات سابق بران تاریخ، هیچ گونه مسئولیتی ندارد (گارو، مطالعات نظری و عملی در حقوق جزا، ص ۷۱۴).

د-۲ جاسوسی در حقوق فرانسه

در قانون مجازات عمومی فرانسه مصوب سال ۱۸۱۰ مواد ۷۵ تا ماده ۸۶ این قانون در بیان جرایم علیه امنیت خارجی کشور آمده که در لابلای این ماده در مورد جرم جاسوسی پرداخته و آن را مورد توجه قرار داده است. آنچه قابل ملاحظه می باشد این هست که قانون گذار فرانسوی در انجام فعل جاسوسی مساله اتباع یا غیر اتباع را بیشتر مورد توجه قرار داده است و سعی براین داشته تا تفکیک بین عمل جاسوسی و خیانت بکند.

در قانون گذاری فرانسه عنصر تابعیت را در تعیین موضوع جرم توجه قرار داده است؛ به گونه که اعمالی که جاسوسی تلقی می شود از طرف اتباع فرانسوی انجام گردد این عمل جاسوسی نه بلکه خیانت محسوب می گردد. ولی اگر این عمل از طرف غیر اتباع فرانسه انجام گیرد شخص جاسوس شناخته می شود.

عنصر اصلی خیانت، عبارت از بی توجهی به وظایفی که شرط وفاداری بر یک تبعه الزامی می کند و اگر خارجی مرتکب کشف اسرار دفاعی کشور برای تسلیم آن به کشور خارجی بشود، آن را جاسوس می نامند (علی ابادی، حقوق جنائی، ص ۱۴۹).

در خصوص این مساله گزارشی از کمیسیون پارلمانی وزارت جنگ فرانسه سال ۱۸۹۵ وجود دارد که متن آن قرار ذیل می باشد.

کمیسیون چنین تشخیص می دهد که عمل یک فرانسوی مبنی بر ترک وظایف وطنی او خیانت است و عمل یک خارجی که با تحقیق و تفتیش برای تسلیم اسرار کشور به خارجی می کوشد تا به ملت خودش خدمت کند و به ملت ما زیان برساند، جاسوس است (گارو، مطالعات نظری و عملی در حقوق جزا، ص ۶۷۶).

در مساله مجازات جاسوسی در قانون مجازات عمومی فرانسه اعدام را پیش بینی نموده است؛ در صورت که جاسوسی وی سبب شود که دشمن تهییج به عمل خصمانه یا ایجاد جنگ علیه کشور فرانسه نماید. اگر جاسوسی وی سبب ایجاد هیچ عملی مثل تخاصم بین دو کشور و یا هم ایجاد جنگ نشود بازهم مجازات اعدام یا برجاست.

ماده ۷۶

هرکس مرتکب اسباب چینی یا برقرار کردن روابط تفتیش با نیروهای خارجی یا عوامل آنها شود، برای آن که آنها را تهییج به اعمال خصمانه یا ایجاد جنگ بر ضد فرانسه نماید یا چنین وسایلی را برای آنها فراهم کند، محکوم به اعدام خواهد شد، این مجازات در موردی نیز اعمال می شود که اسباب چینی و تجسسات مزبور به اقدام خصمانه منتهی نشود.

در قانون مجازات فرانسه علاوه بر اعدام ضبط اموال مجرم را نیز مقرر داشته بود و قابلیت اجرا را نیز داشت. ولی مجازات اعدام به حبس و ضبط اموال با فرمان ۱۸۱۴ و قانون اصلاحی ۱۸۳۲ ملغی گردید.

در ماده های ۸۱ و ۸۲ قانون مجازات فرانسه جاسوسی را برای دولت های خارجی پیش بینی نموده است.

ماده ۸۱

هر مامور و مستخدم دولت یا متصدی کارهای حکومتی که به مناسبت شغل خود، عهددار حفظ نقشه های استحکامات و زراد خانه ها و بنادر و لنگرگاه بوده و نقشه های مزبور یا یکی از آنها را به دشمن یا به عوامل دشمن تسلیم نماید، محکوم به اعدام خواهد شد و اگر آن را به عوامل یک کشور خارجی متحد یا بی طرف تسلیم کند، محکوم به حبس تحت نظر خواهد شد.

از مفاد این ماده اینگونه برداشت می گردد که این ماده فقط در خصوص اشخاص دولتی و صلاحیت دار عمومیت دارد ولی در مورد اشخاص غیر دولتی و صلاحیت دار تبع فرانسه سکوت نموده است. درست است که دسترسی اشخاص دولتی به این مسایل ممکن است ولی اشخاص غیر دولتی به سختی و یا هم کلا نمی توانند به آن دسترسی پیدا کنند. ولی آنچه پیش بینی می گردد دسترسی ممکن است اگرچه سخت هم باشد.

و دیگر اینکه قانون گذار فرانسه فرق قایل شده است بین کشور های که هم پیمان و متعدد آنها می باشد با کشور های که هم پیمان شان نیستند، این مساله از تعیین نوع مجازات مرتکب مشخص می باشد.

ماده ۸۲

هر شخص دیگری که به وسیله تطمیع یا تقلب یا زور، نقشه های مزبور را به دست آورد و آنها را تسلیم دشمن یا عوامل یک کشور خارجی نماید، به همان مجازات مقرر برای مستخدمین و مامورین دولتی مذکور در ماده قبل و به همان کیفیات محکوم خواهد شد، و اگر نقشه های نام برده بدون آن که قبلا مورد سو استفاده قرار گرفته باشد، نزد شخص که آنها را به دست آورده یافت شود مجازات او مطابق قسمت اول ماده ۸۲ حبس در قلاع مستحکم خواهد بود و در صورتی که مشمول قسمت دوم ماده ۸۱ شود به دو تا پنج سال حبس محکوم خواهد شد.

ایراد که بر ماده ۸۱ در قسمت عمومیت آن گرفته شد؛ قانونگذار فرانسه در ماده ۸۲ آن را بیان کرده است و ایراد را برطرف نموده، ولی اگر در ماده ۸۱ بجای کلمه (هر مامور.....) با قید هر شخص صحبت می کرد این ایراد بر بالای قانون گذار نمی بود. در صورت

که مفاد هر دو ماده در مورد مأمورین دولتی و اشخاص غیر دولتی یکسان بوده است و مجازات آن نیز به یک کیفیت یعنی اعدام می باشد.

ولی در قسمت دوم ماده ۸۲ باید گفت که اگر نقشه ها بدون سواستفاده از نزد اشخاص پیدا شود به حبس محکوم خواهد شد.

در قانون مجازات عمومی فرانسه مصوب ۱۸ آوریل ۱۸۸۶ جاسوسی را به معنی حقیقی مورد توجه قرار داد. و آن اینکه در قانون قبلی جاسوسی ناشی از تقصیر و خطای جزایی پیش بینی نشده بود ولی با تصویب قانون جدید اعمال ناشی از خطا و غفلت را مورد تعقیب قرار داد.

د-۳ افغانستان

در حقوق جزای افغانستان (کود جزا) مصوب ۱۳۹۶ جاسوسی در کتاب دوم، باب اول، فصل اول زیر مجموعه جرایم علیه امنیت داخلی و خارجی آمده است و ماده های ۲۴۰ و ۲۴۱ در مورد جرم جاسوسی پرداخته و این عمل را جرم انگاری کرده و همچنان حالت مشدده برای این جرم نیاز بیان کرده است.

ماده ۲۴۰

هرگاه تبعه دولت خارجی یا شخص بدون تابعیت، مرتکب یکی از اعمال ذیل گردد، عمل وی جاسوسی شمرده می شود.

۱- تسلیم دهی اسرار نظامی، دفاعی یا امنیتی کشور، به دولت خارجی، سازمان یا گروه ضد دولتی یا گمشتگان آنها.

۲- سرقت یا جمع آوری معلومات حاوی اسرار نظامی، دفاعی یا امنیتی کشور، بمنظور تسلیم دهی آن به دولت خارجی، سازمان یا گروه ضد دولتی یا گمشتگان آنها.

۳- جمع آوری یا تسلیم دهی معلومات به دستور اطلاعات و استخبارات دولت خارجی که از آن علیه دولت جمهوری اسلامی افغانستان سوئی استفاده به عمل آمده بتواند.

مرتکب جرم مندرج این ماده به حبس دوام درجه ۲ محکوم می گردد.

در تعریف عمل جاسوسی اینکه قید می کند تبعه دولت خارجی یا شخص بدون تابعیت باید عملی را انجام دهد؛ از این قید مشخص می گردد که قانون گذار بازمسئله تابعیت را در انجام این عمل دخیل دانسته و فرق قایل شده است بین عمل جاسوسی با خیانت که در رویکر حقوقی باهم متفاوت می باشند.

در بند های ماده ۲۴۰ قید اسرار نظامی، دفاعی امنیتی آمده است و نیاز به وضاحت بیشتر دارد. قانون گذار در ماده ۲۳۷ قانون مجازات به تعریف آن پرداخته و گفته است که:

ماده ۲۳۷

اسرار نظامی، دفاعی یا امنیتی: عبارت است از مکتوب، نوشته، سند، رسم، نقشه، تصویر، نمودار، کست (نوار)، فلم، سند دیجیتلی، سند سایبری، گفتار شفاهی و سایر وسایلی که

- حاوی اطلاعات دفاعی، نظامی، سیاسی، دیپلماتیک، اقتصادی، و صناعی مربوط به امور نظامی یا دفاعی بوده و بنابر مصلحت کشور غیر از موظف خدمات عامه مربوط، دیگران حق دسترسی به آن را نداشته باشند.

- به تشکیلات و سوقیات نظامی، وسایل جنگی، امور نظامی، و استراتژیکی مربوط بوده و از طرف مقامات ذی صلاح به نشر آن اجازه تحریر صادر نشده باشد.
- به تدابیر و اجرات مربوط بوده که برای کشف جرایم مندرج این فصل یا تحقیق از مرتکبین آن اتخاذ می گردد و افشای آنها بدون اجازه تحریری مقامات ذی صلاح ممنون باشد.

پس از مفاد ماده مشخص می شود که همه داشته های دولتی چه اقتصادی، نظامی، سیاسی، صناعی، و... برای آن دولت مهم بوده و برای اینکه این ها حفظ گردد با جزییات ذکر کرده و برای آن مجازات وضع نموده است.

ماده ۲۴۰ برای شخص که عملی جاسوسی را انجام می دهد مجازات مد نظر گرفته است و نوع مجازات حبس دوام درجه ۲ می باشد. برای مشخص شدن کیفیت و مقدار مجازات حبس درجه دوم مراجعه می کنیم به ماده ۱۴۷ قانون مجازات (کود جزا).

ماده ۱۴۵

بند ۴: حبس دوام درجه ۲ حبس بیش از شانزده سال تا بیست سال.

اما قانون گذار در ماده دیگری بیان داشته ؛ که اگر مفاد ماده ۲۴۰ به اثر غفلت یا بی احتیاطی اشخاص موظف انجام شود مجازات آن به گونه دیگری می باشد.

ماده ۲۴۲

هرگاه جرایم مندرج مواد ۲۳۸ و ۲۴۰ این قانون به اثر غفلت یا بی احتیاطی موظف خدمات عامه صورت گرفته باشد، موظف مذکور به حد اکثر مجازات حبس متوسط محکوم می گردد.

از مفاد این ماده اینگونه برداشت می شود که در انجام عمل مرتکب قصد ندارد و نیت سوئی در کار نیست و هر عملی که اتفاق می افتد ناشی از بی احتیاطی است . ولی از آنجا که مفاد ماده ۲۴۰ خیلی مهم و حیاتی است و مسایل مهم یک کشور در خطر خواهد افتاد برای آن حداکثر حبس متوسط که حبس متوسط بیش از یک سال تا پنج سال می باشد در نظر گرفته شده است.

همان گونه که در اول بیان شد برای جرم جاسوسی یک حالت مشدده در نظر گرفته شده است و این حالت مشدده با در نظر داشت زمان و مکان از سوی قانون گذار مشخص می شود تا دیده شود که در چی حالتی جاسوسی مشدده و در چی حالت مشدده نیست.

ماده ۲۴۱

هرگاه جرم مندرج ماده ۶۴۱ این قانون در زمان جنگ یا منازعه مسلحان با دولت خارجی یا گروه مسلح مخالف دولت جمهوری اسلامی افغانستان ارتکاب یابد یا منجر به مرگ شود، مرتکب به حبس دوام درجه ۱ محکوم می گردد.

در شرح این ماده باید گفت که مندرج ماده ۶۴۱ که تجاوز بر مجنی علیه به صورت گروهی است در صورت که در زمان جنگ تحقق پیدا بکند به حبس دوام درجه ۱ که حبس از بیست سال تا سی سال می باشد محکوم می گردد.

اینکه منظور از بیان چنین مساله برای تشدید مجازات جاسوسی چیست به گونه مبهم باقی می ماند. ولی آنچه می شود از این ماده برداشت کرد این است که هرگاه اشخاصی در حالت جنگ دست به اقدامی که در ماده ۶۴۱ می باشد، بزند در این صورت مجازات مشدده خواهد گردید.

ولی چیزی که مبهم باقی می ماند این هست که منظور از حالت جنگ چیست؟ در جواب این سوال به سراغ ماده ۲۳۷ بند دوم آن می رویم. این ماده حالت جنگ را اینگونه معرفی می کند.

ماده ۲۳۷

بند ۲- حالت جنگ : عبارت از حالت خصومت یا تصادم بالفعل میان نیروهای نظامی دولت جمهوری اسلامی افغانستان و دولت خارجی، اتحادیه های نظامی دولت های خارجی و گروه مسلح مخالف دولت، می باشد.

پس براین اساس حالت جنگ که عنصر مهم برای تشدید جرم جاسوسی است مد نظر قانون گذار قرار گرفته و ان را قید نموده است.

نتیجه گیری

آنچه می شود به عنوان نتیجه گیری بیان کرد این است که؛ جرم جاسوسی در شرع و قوانین موضوعه مورد توجه قرار گرفته شده است. در فقه اسلامی این عمل گاهی مشروع و گاهی هم غیر مشروع شناخته شده، ولی در شرع بین تجسس و عمل جاسوسی فرقی بیان نشده است و این بخاطر عدم تعریف دقیق از جاسوسی می باشد. در صورت که فرق است بین تجسس و جاسوسی. در تجسس یک شخصی سعی بر این دارد که به زندگی شخصی و اسرار دیگران ورود پیدا بکند ولی در جاسوسی جامعه مد نظر می باشد. امکان دارد گاهی تجسس به معنی جاسوسی تغییر پیدا بکند و بلعکس ولی در نظر کلی این دو معقوله باهم فرق دارد.

در مساله حقوقی جرم جاسوسی در قوانین موضوعه رویکرد های متفاوتی موجود دارد. بعضی ها معتقد هستند که اگر تحصیل اسرار و دسترسی به موضوعات که برای یک کشور اساسی است، توسط اتباع همان کشور انجام شود این عمل خیانت محسوب می گردد. ولی اگر توسط بیگانی و غیر اتباع کشورهای دیگر انجام گیرد این عمل جاسوسی تلقی می شود. ولی بعضی قوانین با این رویکرد نگاه نکرد است و دسترسی به اسرار و موضوعات مهم یک کشور توسط هر شخصی انجام گیرد جاسوسی پنداشته می شود. به نظر می رسد مناقشه بر سر عنصر تابعیت وجود دارد ولی آنچه به نظر صحیح می باشد این است که تحصیل اسرار یک کشور توسط هرکسی انجام گردد باید جاسوسی تلقی شود.

در مطالعات تطبیقی جاسوسی آنچه به دست آمد این است که؛ جاسوسی از جمله جرایمی است که بعد بین المللی دارد و در کل بین دو کشور اتفاق می افتد بر همین اساس معاهدات بین المللی و کنوانسیون ها این عمل را تحت پوشش قرار داده است البته بیشتر فاعل این عمل (جاسوس) مورد توجه می باشد. در قوانین مجازات کشورهای چون ایران، افغانستان و فرانسه موادی در خصوص جرم جاسوسی وجود دارد اما در حقوق ایران به صورت دقیق و عالمانه به این عمل نگاه شده و مجازات متناسب با جرم را بیان کرده است. و همچنان تعریف دقیق از جاسوس، و اینکه چی اعمالی جاسوسی پنداشته می شود پرداخته است. ولی در حقوق فرانسه از آنجا که دیده شد به مرور زمان مجازات جرم جاسوسی کاهش پیدا نمود، به طور مثال از اعدام و مصادره اموال به حبس تغییر پیدا کرده است. در حقوق افغانستان برای این جرم تعریفی بیان کرده است ولی به صورت درست به این مساله نگاه نشده، از جمله مجازات که برای این جرم در نظر گرفته است متناسب با عمل جاسوسی نیست بر خلاف قوانین کشورهای دیگر. و همچنان در تشدید مجازات جرم جاسوسی که در حقوق افغانستان بیان شده است یک نوع ابهامی موجود می باشد.

براین اساس اگر این عمل از هر دو منظری فقه و حقوق نگاه شود به یک نتیجه خلاصه می شود و آن هم قباحت و جرم بودن این عمل می باشد. و اینکه چرا این عمل اینقدر مورد توجه شرع و قانونگذاران می باشد، بخاطر این است که آسیب پذیری این جرم خیلی ها زیاد می باشد به گونه که اگر این جرم تحقق پیدا بکند چه در مسایل شخصی و چه در مسایل کشوری سبب بروز بزرگترین مشکلات می گردد. اگر مساله شخص باشد، زندگی شخصی در اجتماع به چالش کشیده می شود. چون همگان به گمان اینکه هدف بعدی آنها هستن به سختی زندگی خواهند کرد.

ولی اگر در مسایل کشوری اتفاق بیفتد و سبب افشای اسرار نظامی، اقتصادی، صناعی و همه موارد که برای یک کشور مهم باشد. در این صورت هر لحظه امکان وقوع جنگ و یا هم تعرض از طرف مخالفین دولت می رود. بر همین اساس همه دولت ها برای این جرم مجازات سنگین در نظر گرفته است.

منابع

- ۱- قرانکریم، حجات ۲۱، ماده ۲۲
- ۲- عمید، حسن، فرهنگ عمید، بیجا، تهران، نشر فرهنگ اندیشمندان، ۲۹۳۳ ش.
- ۳- گلدوزیان، ایرج، بایسته های حقوق جزای اختصاصی، ج ۲، تهران، نشر میزان، ۱۳۸۲
- ۴- آموزگار، حبیب الله، فرهنگ فارسی دانش، تهران، نشر صفار، ۱۳۷۵
- ۵- معین، دکتر محمد، فرهنگ برهان قاطع، جلد ۲، تهران، نشر امیر کبیر.
- ۶- شمیم، علی اصغر، فرهنگ شمیم، تهران، انتشارات مدبر، ۱۳۴۳
- ۷- اندلمن، دیوید و دمارانش، کنت، جنگ جهانی چهارم: دیپلماسی و جاسوسی در عصر خشونت، ترجمه کیانتاز، سهیلا، انتشارات اطلاعات، تهران، ۲۹۳۰ ش.
- ۸- ساریخانی، دکتر عادل، حقوق جزای اختصاصی ۳، تهران، نشر دانشگاه قم، ۱۳۸۴
- ۹- زراعت، عباس، جرم سیاسی، تهران، انتشارات ققنوس، ۱۳۴۴
- ۱۰- صادقی، حسین میر محمد، حقوق کیفری اختصاصی ۳، تهران، نشر میزان، ۱۳۹۵
- ۱۱- گارو، رنه، مطالعات نظری و علمی در حقوق جزا، ترجمه نقابت، سید ضیاء الدین، بی چا، تهران، انتشارات ابن سینا، ۲۹۲۲ ش.
- ۱۲- موسوی بجنوردی، سید محمد، مجموعه مقالات فقهی و حقوقی، فلسفی، اجتماعی، جرم سیاسی در حقوق کیفری اسلام، ج ۲، بیجا، پژوهشکده امام خمینی و انقلاب اسلامی، ۲۹۳۵ ش، ج ۶.
- ۱۳- مکارم شیرازی، ناصر و دیگران، تفسیر نمونه، ج ۲۶، تهران، دارالکتب اسلامی، ۲۹۶۲ ش، ج ۱
- ۱۴- گلدوزیان، ایرج، حقوق جزای اختصاصی، تهران، دانشگاه تهران، ۱۳۸۲
- Giaide devise, Encyclopedie Juridique dalloz driot Espionnag, n23
- ۱۶- علی ابادی، عبدالحسین، حقوق جنائی، انتشارات فردوسی، تهران، ج ۳، ۱۳۸۵
- ۱۷- قانون مجازات افغانستان (کود جزا)، انتشارات گنجور، ۱۳۹۸